

Justyna Potempska

ORCID: 0000-0002-9631-2580

Uniwersytet Warszawski

SKUTECZNA NAUKA JĘZYKA OBCEGO NA ZAJĘCIACH ONLINE

Słowa kluczowe: lekcja języka obcego online, e-learning, nauczanie języków obcych, glottodydaktyka, nauczanie online

Keywords: foreign language learning online, e-learning, foreign language teaching, glottodidactics, online teaching

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie problematyki metodyczno-dydaktycznej związanej z przeprowadzaniem zajęć z języka obcego w formie zdalnej oraz ukazanie potencjału, który tkwi w wykorzystywaniu narzędzi internetowych w nauce języka obcego online. Podstawowe pytanie, jakie przyświeca podjętym tu rozważaniom, odnosi się do skuteczności nauki za pomocą platform i aplikacji internetowych. Autorka poddaje analizie specyfikę zajęć online i wskazuje, na co trzeba zwracać szczególną uwagę podczas ich przeprowadzania.

Summary

The aim of the article is to discuss methodological and didactic issues related to the foreign language classes conducted remotely and to show the potential that lies in the use of Internet tools in online foreign language teaching. The main question that guides the considerations here relates to the effectiveness of learning through online platforms and applications. The author analyses the specifics of online classes and points out what to pay special attention to while conducting them.

Nie ma sfery życia, której nie dotknęłyby skutki pandemii Covid-19. Na ostatnie dwa lata przenieśliśmy swoje życia w wirtualną przestrzeń. Z wielu pandemicznych rozwiązań zrezygnowaliśmy z uśmiechem na ustach, wiele jeszcze długo z nami pozostanie. Nauka online, która jeszcze wiosną 2020 roku była postrzegana jako zło konieczne, stała się codziennością i alternatywą dla tradycyjnego kształcenia. *E-learning* (e-nauka lub nauka online) to system nauczania lub szkolenia przy użyciu technologii informatycznych¹. Ta forma nauczania obejmuje zarówno kursy i zajęcia prowadzone za pomocą komunikatorów w czasie rzeczywistym, jak i kursy na platformach internetowych, szkolenia czy gamifikowane quizy.

Edukacja online odkrywa przed uczniem szereg zalet, największą jest niewątpliwie fakt, że udział w lekcji nie jest już uzależniony od miejsca pobytu. Jedyną granicę geograficzną w wirtualnej edukacji może stanowić dostęp do dobrej jakości połączenia internetowego czy trudności związane z udziałem w lekcji, która dopasowana jest do harmonogramu osób przebywających w odległej strefie czasowej. Będzie to dotyczyło jednak tylko kursów i zajęć odbywających się w czasie rzeczywistym. Z kursów online można korzystać w dogodnym dla siebie czasie i miejscu. Uczniowie w wieku szkolnym, studenci czy doksztalcający się dorośli mają wspólny problem, którego rozwiązanie oferuje edukacja online – trudności z dopasowaniem nauki do innych zajęć w szkole, na uczelni lub do obowiązków zawodowych. Drugą zaletą internetowych zajęć jest oszczędność czasu i pieniędzy, które trzeba inwestować za każdym razem, kiedy dojeżdża się na lekcje i z nich wraca. W 2019 roku w USA wydatki na szkolenia wyniosły 83 miliardy dolarów, aż 29,6 miliarda to koszty samych podróży i zakwaterowania². Wirtualna przestrzeń umożliwia znaczne ograniczenie takich kosztów. Ponadto, daje możliwość pracy we własnym tempie i samodzielnego powrotu do treści, które nie zostały opanowane w zadowalający sposób. Ostatnią, znaczącą zaletą kursów online, o której warto wspomnieć, jest natychmiastowa możliwość edycji treści i komunikacji z każdym uczestnikiem kursu. Aktualizacje, wskazówki czy nowe zadania będą widoczne dla wszystkich często już w chwili wprowadzenia tych informacji do systemu przez nauczyciela lub administratora kursu.

Nauka online nie jest jednak formą edukacji pozbawioną wad. Wymaga ona dużej samodyscypliny i samodzielności podczas zajęć i po ich zakończeniu.

¹ Główny Urząd Statystyczny, *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej: E-learning*; <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1418,pojecie.html> [dostęp 30.05.2022].

² L. Freifeld, 2019 *Training Industry Report*, <https://trainingmag.com/2019-training-industry-report/> [dostęp 30.05.2022].

Edukacja zdalna może przyczynić się do pogłębienia różnic między uczniami – szczególnie dotyczy to najmłodszych uczestników zajęć online. Ci, którzy mogą liczyć na wsparcie najbliższych, czy ci będący w lepszej sytuacji ekonomicznej, mają dostęp do nowoczesnego sprzętu i do dobrej jakości połączenia internetowego. Idzie za tym szansa na osiągnięcie lepszych wyników. Ten i wiele innych problemów, które mogą stanąć na drodze skutecznej edukacji online, wymienia w swoim raporcie Polski Instytut Ekonomiczny. Raport *Cyfrowe wyzwania stojące przed polską edukacją* opublikowany jesienią 2020 roku przybliży problemy, z którymi musieli mierzyć się uczestnicy zajęć online i ich rodzice. Wyniki raportu wskazują na to, że nauka zdalna okazała się szczególnym wyzwaniem dla słabszych uczniów, którzy nie są samodzielni. Spadek motywacji, a przez to znaczne obniżenie wyników w nauce, zaobserwowano u tych, których wyniki już przed pandemią były znacznie gorsze niż u rówieśników³. Opisane zjawisko często było spowodowane przez wspomniane już wykluczenie cyfrowe – co trzeci nauczyciel i co czwarty rodzic musiał zakupić nowy sprzęt umożliwiający naukę online. W wielu domostwach dzielono nie tylko urządzenia, lecz także łącze internetowe, co skutkowało słabszą jakością połączenia na zajęciach. 39% rodziców zadeklarowało, że musiało poświęcać na pomoc dziecku przynajmniej cztery godziny dziennie⁴.

Pandemia ujawniła również brak kompetencji nauczycieli w zakresie korzystania z najnowszych technologii i narzędzi podczas zajęć online w czasie rzeczywistym i po ich zakończeniu. Ponad 85% nauczycieli zadeklarowało, że na początku pandemii brakowało im doświadczenia w korzystaniu z narzędzi informatycznych, co prowadziło do tego, że nie wiedzieli, jak mają wyglądać lekcje online. Tylko 5% uznało swoje przygotowanie do zajęć zdalnych jako bardzo dobre, a 40% określiło je jako zbyt małe lub średnie⁵. Skutkowało to oczywiście gorszą jakością zajęć, a przez to słabszymi wynikami w określonej grupie uczniów nauczanych przez mniej doświadczonego nauczyciela. W czasie, w którym lekcje odbywały się wyłącznie w formie zdalnej, połowa uczniów spędzała więcej niż sześć godzin dziennie przed ekranem – co więcej, nawet w weekendy robiło to ponad 28% badanych⁶. Spędzanie takiej liczby godzin przed monitorem prowadziło do przebodźcowania, a przez to do problemów z koncentracją

³ T. Gajderowicz, M. Jakubowski, *Cyfrowe wyzwania stojące przed polską edukacją*, „Policy Paper” 6/2020, Warszawa 2020, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/02/Raport-PIE-Cyfrowe_wyzwania.pdf [dostęp 6.09.2022].

⁴ *Ibidem*, s. 5.

⁵ *Ibidem*, s. 8.

⁶ *Ibidem*, s. 11–18.

i snem czy do pogorszenia nastroju oraz przewlekłego zmęczenia. To właśnie zaburzenia koncentracji uznaje się za jedne z największych zagrożeń związanych z nauką online, ponieważ prowadzą one do spadku motywacji i braku zaangażowania w zajęcia. Uczucie przytłoczenia i przygnębienia przekłada się na gorsze przetwarzanie i zapamiętywanie informacji⁷. 47% przebadanych uczniów przyznało, że lekcje online nudzą ich na tyle, że w ich trakcie sięgają po telefon lub przeglądają strony internetowe w innej karcie przeglądarki⁸. Kolejną dyskusyjną kwestią w procesie nauczania online jest system zapewniania wyników. Testy przeprowadzane online trudno uznać za miarodajne i sprawiedliwe.

Nauka online nie jest rozwiązaniem idealnym i z pewnością nie może całkowicie zastąpić edukacji odbywającej się stacjonarnie. Sprawdza się ona jednak na wielu płaszczyznach – podczas kształcenia dzieci, młodzieży czy aktywnych zawodowo studentów i dorosłych. Nie istnieje prosta odpowiedź na pytanie o to, jaka powinna być skuteczna edukacja online, ponieważ za odpowiedzią na nie kryje się złożony problem – określenie jakości, przygotowanie i zaplanowanie edukacji⁹.

W niniejszym artykule spróbuję odpowiedzieć na pytanie, jaka powinna być skuteczna lekcja języka obcego online, która odbywa się w czasie rzeczywistym. Niemiecki pedagog – Hilbert Meyer – sformułował dziesięć reguł udanej edukacji, które przeniosę do wirtualnej rzeczywistości. Według Meyera dobrą lekcję cechują przede wszystkim:

- jasna struktura;
- wysoki udział czasu rzeczywistej nauki;
- atmosfera sprzyjająca nauce;
- klarowność treści;
- komunikowanie, które nadaje sens;
- wielość metod;
- indywidualne wspieranie;
- inteligentne ćwiczenie;
- jasne oczekiwania co do osiągnięć;
- przygotowane otoczenie¹⁰.

Proces edukacyjny zorientowany na spełnienie tych dziesięciu kryteriów umożliwia ujednolicenie, skrócenie i zwiększenie efektywności procesów uczenia się¹¹.

⁷ *Ibidem*, s. 21–23.

⁸ *Ibidem*.

⁹ W. Schwendemann, *Systematyczne planowanie edukacji ukierunkowanej na kompetencje – Co oznacza ukierunkowanie na kompetencje w edukacji*, „Studia z Teorii Wychowania” 2016, t. VII, nr 2(15), s. 27.

¹⁰ *Ibidem*, s. 27–28.

¹¹ *Ibidem*, s. 28.

Jasna struktura

Jako jasną strukturę lekcji Meyer definiuje taką, w której zarówno uczniowie, jak i nauczyciel rozpoznają połączenia między celami, treściami i metodami wykorzystywanymi na zajęciach¹². Podczas planowania lekcji należy zwracać uwagę na to, żeby uczniowie wiedzieli, jak przebiegają zajęcia, co mają robić w danej ich fazie oraz jakich reguł i zasad powinni przestrzegać zarówno na nich, jak i po ich zakończeniu¹³. Czynności wykonywane podczas spotkań w czasie rzeczywistym powinny prowadzić do wypełnienia celów lekcji – właśnie to sprawia, że zajęcia możemy określić jako skuteczne. Uczeń powinien wiedzieć, po co wykonuje kolejne ćwiczenia i zadania oraz czego może spodziewać się w danej fazie lekcji. Formułując cele zajęć, obiecujemy mu osiągnięcie danego efektu. Dobrą strukturę lekcji cechuje jasny podział ról i obowiązków. Jeśli powierzamy uczniowi rolę inną od tradycyjnej, musi on wiedzieć, jak wykonać powierzone mu zadanie¹⁴.

Jak odnieść wspomniane kwestie do wirtualnej rzeczywistości? Online znacznie trudniej jest zachować porządek. Technologia zawodzi, mogą pojawić się problemy ze sprzętem, oprogramowaniem lub połączeniem internetowym, które przeszkadzają w komunikacji na zajęciach. Nauczyciel musi być niezwykle uważny, szybko reagować, możliwie jasno formułować polecenia i upewniać się, że informacje dotarły do każdego. Przykładowo, jeśli na lekcji online odbywa się praca w parach lub w grupach, nie będzie możliwa kontrola pracy wszystkich grup jednocześnie. Właśnie dlatego ważne jest, by możliwie jasno formułować polecenia. Uczniowie powinni wiedzieć, jak mogą komunikować nauczycielowi, że potrzebują pomocy. Można do tego wykorzystać narzędzia takie jak przycisk *poproś o pomoc* (w komunikatorze Zoom), reakcje czy czat, które są dostępne na większości platform wykorzystywanych do prowadzenia lekcji w formie online. Znacznym ułatwieniem (dla ucznia i nauczyciela) jest udostępnianie uczącym się slajdu, karty pracy, pliku lub aplikacji, do których uczniowie mogą sięgnąć, by znaleźć dokładnie sformułowane polecenie. Uczniowie będą mieć do niego dostęp podczas wykonywania zadań bez asysty nauczyciela. Nauczyciel powinien ustalić z grupą, w jaki sposób można się z nim kontaktować na zajęciach i po nich. Jasne reguły pozwolą na oszczędność czasu.

¹² Por. H. Meyer, *Was ist guter Unterricht*, Berlin 2013, s. 26 (tłum. własne).

¹³ Por. *ibidem*, s. 28–29.

¹⁴ *Ibidem*.

Wysoki udział czasu rzeczywistej nauki

Meyer wskazuje również na potrzebę dążenia do jak najwyższej liczby minut spędzonych na aktywnej nauce podczas zajęć. Czas rzeczywistej nauki to czas, który wykorzystuje się na osiągnięcie wyznaczonych celów¹⁵. 90, 60 czy 45 minut nie można przyrównać do czasu naprawdę wykorzystanego na aktywną naukę.

Nauczyciel powinien dążyć do maksymalnej aktywizacji uczestników zajęć. W celu zwiększenia czasu ich aktywnej pracy, może on przekazywać im swoje zadania. Na zajęciach języka obcego to kursant (ze wsparciem pedagoga) może wytłumaczyć grupie znaczenie nowego słowa, przybliżyć regułę gramatyczną lub wyjaśnić, jak działa jakaś aplikacja czy narzędzie, którego wcześniej używał, a które jest nowe dla innych uczestników zajęć.

Wysokiemu udziałowi czasu rzeczywistej nauki sprzyja solidne przygotowanie do zajęć oraz wypracowanie rutyn. W przypadku zajęć online nauczyciel powinien sprawdzić, czy wszystkie narzędzia poprawnie działają oraz mieć w pogotowiu prezentacje, slajdy, podręcznik i potrzebne linki lub pliki.

Atmosfera sprzyjająca nauce

Atmosfera sprzyjająca nauce to atmosfera panująca na zajęciach, którą cechuje wzajemny szacunek, dotrzymywanie ustalonych reguł, wzajemna odpowiedzialność, sprawiedliwość i troska nauczyciela względem uczniów (oraz uczniów względem siebie)¹⁶. Uczeń nie powinien bać się zadawać pytań i popełniać błędów. Bez bezpiecznego i przyjaznego miejsca do nauki żadna nauka nie może się odbyć. Przestrzeganie reguł pracy i motywowanie uczniów do terminowego wykonywania zadań i prac domowych skutkuje lepszymi wynikami w nauce. Nie powinniśmy jednak zawsze sztywno trzymać się zasad, żeby uczniowie nie mieli poczucia, że są niewolnikami. Dobry nauczyciel powinien wiedzieć, kiedy i jak może nagiąć reguły¹⁷. To uczeń jest odpowiedzialny za swoją naukę, nauczyciel powinien go wspierać, przypominając o obowiązkach, nawiązując do omówionych już treści. Każdego wspieramy i traktujemy tak samo, każdy powinien mieć takie samo prawo głosu i grać na zajęciach według

¹⁵ *Ibidem*, s. 39.

¹⁶ *Ibidem*, s. 47.

¹⁷ *Ibidem*, s. 47–48.

tych samych reguł. Nauczyciel to również opiekun. Kiedy uczeń czuje się swobodnie, chętniej dyskutuje, zadaje pytania i zgłasza wątpliwości. Dbłość o relacje jest ważna w perspektywie zajęć online, gdzie nie ma bezpośredniego kontaktu nauczyciela z uczniami i uczniów między sobą. Stawiając na częste prace w grupach, organizując dyskusje i wprowadzając elementy gamifikacji, możemy przyczynić się do zwiększenia interakcji między uczestnikami kursu.

Klarowność treści

Na klarowność treści składa się klarowność zadań, przebiegu nauki oraz jasny i wiążący system zapewniania wyników. Nauczyciel powinien przeanalizować, jakich czynności musi podjąć się uczeń, żeby wykonać zadanie lub osiągnąć dany cel¹⁸. Podczas formułowania zadań należy brać pod uwagę możliwości ucznia. Kolejną kwestią jest zachowanie racjonalności ciągu tematycznego¹⁹. Uczeń, wykonując kolejne ćwiczenia i zadania, powinien wykorzystywać umiejętności i wiedzę zdobytą na zajęciach. Odnosi się to do każdego zadania z osobna i do całych zajęć. Nowe treści wprowadzamy na tle znanego materiału. Nie mamy prawa wymagać od ucznia, że będzie używał nowej, właśnie poznanej konstrukcji gramatycznej, ćwicząc na nieznanych słowach. Tematy powinny być dopasowane do wieku i zainteresowań ucznia, a także możliwie aktualne. Jeśli podręcznik narzuca nam zrealizowanie jakiegoś tematu, który może być dla ucznia nudny, należy pomyśleć, jak można go ciekawiej przedstawić i odnieść go do osobistych doświadczeń uczestników zajęć. Może być on punktem wyjściowym do dyskusji o jego (nie)aktualności. Na zajęciach językowych warto udostępnić kursantom gotowe zwroty, które ułatwią formułowanie wypowiedzi, będzie to szczególnie pomocne na niższych poziomach kształcenia językowego.

Klarowność i wiążący charakter wyników zapewniamy, jeśli wszystkie niejasne kwestie i pytania pozostaną skomentowane, a cele spełnione. Nauczyciel powinien wskazywać, do których kwestii wróci na kolejnych zajęciach, a nad którymi uczeń będzie jeszcze musiał popracować sam. Uczeń musi wiedzieć, co ma zrobić po lekcji, a co zrealizuje na kolejnym spotkaniu razem z grupą.

Zajęcia online umożliwiają nauczycielowi różnorodną formę odniesienia się do błędów, pytań i wątpliwości kursantów. Zapisy z tablicy czy z czatu powinny być czytelne i dostępne po zajęciach. Oczywistym jest, że

¹⁸ *Ibidem*, s. 55.

¹⁹ *Ibidem*, s. 57.

nauczycielowi zabraknie czasu na szczegółowe rozwiązanie i omówienie każdego przykładu, dlatego powinien on udostępniać rozwiązania, do których kursant może wrócić po zajęciach, a potem w razie potrzeby zadać pytanie.

Komunikowanie nadające sens

Komunikowanie nadające sens to proces, podczas którego wymiana między grupą uczniów a nauczycielem staje się istotą procesu nauczania. Uczniowie często zastanawiają się, w jakim celu uczą się danej rzeczy lub do czego mają wykorzystać daną umiejętność²⁰. Odpowiednio formułując cele lekcji można podsunąć uczniowi odpowiedzi na te pytania. Takie nadanie sensu nie zawsze następuje na początku lekcji, kiedy prezentowane są jej cele. Jeśli uczeń zauważa pod koniec zajęć, że nabył nową umiejętność, buduje zaufanie względem nauczyciela i chętniej podejmuje się nowych zadań na kolejnych godzinach – ma on poczucie, że do czegoś one będą prowadziły²¹.

Elementem komunikacji nadającej sens będzie również włączenie w proces nauki doświadczenia ucznia. Jeśli pytamy go, co chce robić i co mu się podobało – zyskuje on poczucie, że ma wpływ na proces nauczania, a przede wszystkim na to, czego się nauczy²². Uczestnicy zajęć uczą się języka, żeby być w stanie używać go w określonych sytuacjach – każdy uczeń w nieco innych. Dlatego podczas planowania aktywności, zadań i ćwiczeń oraz prac domowych należy brać pod uwagę zainteresowania i indywidualne cele uczniów. Powinni oni mieć wpływ na treści pojawiające się na zajęciach języka obcego. Zajęcia online znacznie upraszczają ankietowanie i pytanie uczestników zajęć o zdanie. Mają oni szansę rzeczywiście pozostać anonimowi, nie martwiąc się, że nauczyciel rozpozna ich charakter pisma czy zapamięta, która z kartek do kogo należała.

Różnorodność metod

Lekcja staje się ciekawa i różnorodna, jeśli stosujemy różne metody. Na wielość metod składa się różnorodność wzorców działania, zmienność form pracy podczas zajęć i wyważenie między dużymi formami metodycznymi oraz dbałość

²⁰ *Ibidem*, s. 67.

²¹ *Ibidem*, s. 67–70.

²² *Ibidem*, s. 69.

o zachowanie faz lekcji²³. Różne formy pracy dają możliwość skupienia się na rozwijaniu rozmaitych sprawności, które przybliżają do osiągnięcia wyznaczonych celów.

Możliwość samodzielnej pracy pozwoli uczniom poświęcić chwilę na refleksję nad danym zagadnieniem. Praca w grupach i parach to na lekcji języka obcego okazja do autentycznej komunikacji. Zajęcia online dają szansę pracy w grupach lub w parach, która nie jest możliwa na zajęciach stacjonarnych – chodzi tu o to, że grupy, przebywając w innych wirtualnych pokojach, są od siebie rzeczywiście odizolowane. Nie można podsłuchać ani podejrzec, co robią inni i trzeba samemu się z nimi porozumieć i kreatywnie rozwiązać zadanie. Wadą takiej pracy będzie natomiast fakt, że nie da się uzyskać błyskawicznej pomocy nauczyciela lub zadać krótkiego pytania. Trzeba poczekać, aż „wezwany” pojawi się w wirtualnym pokoju. Żeby uniknąć trudności związanych ze zrozumieniem treści polecenia, należy upewnić się, czy uczniowie rozumieją na czym polega wyznaczone im zadanie zanim wyślemy ich do osobnych grup.

Nadrzędną zasadą, którą należy kierować się przy wyborze gier, aplikacji i narzędzi internetowych stosowanych na zajęciach online jest wyselekcjonowanie takich, które pracę usprawnią, a nie utrudnią. Wybierane media mają przyspieszyć pracę i ułatwić zapamiętywanie. Wprowadzając coś po raz pierwszy, upewniamy się, że każdy wie, jak tego używać. Objasnić może to osoba, która pracowała już z daną aplikacją. Język służy do komunikacji, a nauczyciel języka obcego stara się wykorzystać każdą okazję, żeby zachęcić ucznia do mówienia.

Indywidualne wspieranie

Indywidualne wspieranie polega na dawaniu każdemu uczniowi szansy na rozwój jego potencjału. To przede wszystkim dbałość o różne potrzeby osób, które spotykają się w jednej grupie. Zróżnicowanie materiału daje możliwość rozwijania zdolności czy zainteresowań każdej nich²⁴.

Indywidualnego wsparcia potrzebują szczególnie dwie grupy uczniów – ci najlepsi i ci najslabsi. Jedni pracują szybko, drudzy nie poradzą sobie bez odpowiedniej pomocy²⁵. Na zajęcia online możemy przygotować zróżnicowane ćwiczenia, które mogą być wykorzystane podczas faz pracy własnej. Z kolei pracując w grupach warto mieć gotowe dodatkowe zadania dla grup, które wcześniej skończą pracę. Ma to dwie znaczące zalety – grupy pracujące szybko nie nudzą

²³ W. Schwendemann, *op. cit.*, s. 28.

²⁴ H. Meyer, *op. cit.*, s. 97.

²⁵ *Ibidem*, s. 100–101.

się i zwiększają ilość czasu poświęconego na aktywną naukę, a grupy, które nie uporały się z zadaniem, mają szansę je dokończyć. Inną formą dostosowania treści do potrzeb ucznia będzie zadanie dodatkowych prac domowych – dla tych, którzy przygotowują się do egzaminu językowego, mają rozmowę o pracę lub muszą napisać ważny mail w języku obcym.

Inteligentne ćwiczenie

Ćwiczymy inteligentnie wtedy, kiedy dostosowujemy ćwiczenia do potrzeb uczniów i stosujemy różnorodne materiały. Ponadto, ćwiczenia powinny mieć jak najmocniejsze odniesienia do rzeczywistości. To nieprawda, że trening czyni mistrza, kluczowy jest właściwy trening²⁶. Poszczególne fazy ćwiczeń są inteligentne, gdy ćwiczymy wystarczająco często i w odpowiednim tempie, ćwiczenia i zadania muszą być dopasowane do danej fazy lekcji, a nauczyciel powinien zapewniać pomoce podczas ich wykonywania²⁷.

Dobre fazy ćwiczeń są krótkie, ale wystarczająco długie, by każdy mógł wykonać ćwiczenia²⁸. Warto mieć w zanadru coś dodatkowego dla tych, którzy uporać się z przewidzianymi ćwiczeniami szybciej niż oczekujemy. Dobre ćwiczenia nie są monotonne, pozwalają uczniowi na samodzielne działanie i dają feedback²⁹. Powinny być różnorodne, aby nie nudzić. Warto umożliwić samodzielną kontrolę wyników, a po zakończeniu fazy ćwiczeń zostawić chwilę na omówienie wątpliwości lub zadanie pytań. Meyer wskazuje na zalety takich ćwiczeń – uczniowie porządkują i utrwalają wiedzę, widzą postęp w nauce i rozwijają własne strategie uczenia się³⁰.

Jasne oczekiwania co do wyników

Zapewnienie jasności oczekiwań co do wyników polega na zagwarantowaniu uczniom oferty edukacyjnej, która będzie dopasowana do ich poziomu i programu nauczania. To także troska o to, by kursanci otrzymywali jasne informacje zwrotne³¹. Transparentność w zapewnianiu wyników wspiera podawanie

²⁶ *Ibidem*, s. 104.

²⁷ *Ibidem*, s. 104–105.

²⁸ *Ibidem*, s. 106.

²⁹ *Ibidem*, s. 105.

³⁰ *Ibidem*, s. 107.

³¹ *Ibidem*, s. 114.

celów i wskazywanie – po co robimy określone ćwiczenia i zadania. Uczeń powinien wiedzieć, czego się od niego wymaga i jakie ma obowiązki³².

Wyniki można kontrolować w różny sposób. Indywidualny feedback motywuje, a zajęcia online to świetna okazja, żeby zróżnicować formy jego dawania. Nauczyciel języka obcego może poprawić wypowiedź ucznia, zapisując błędy w czacie lub w pliku tekstowym, który będzie udostępniony uczniowi w formie pracy domowej do poprawy. Feedback mogą dawać również inni uczestnicy zajęć. Aplikacje internetowe umożliwiają zostawienie anonimowych ocen. Osoby, które nie odważą się wyrazić swoje zdanie ustnie, mają możliwość przelania go na wirtualny papier.

Przygotowane otoczenie

Przygotowane otoczenie w systemie online zyskuje zupełnie nowe znaczenie. W standardowej klasie będzie to porządek, zadowalające wyposażenie miejsca pracy i odpowiednie narzędzia do nauki oraz inteligentne zagospodarowanie przestrzeni. Porządek powinniśmy rozumieć nie tylko dosłownie, porządkiem będzie również dbałość o zachowanie jasnych reguł i rytuałów³³.

Jakie jest odpowiednie miejsce do pracy online? To odpowiedni komunikator i odpowiednia platforma, na której będą dostępne materiały z zajęć. Będąc nauczycielem musimy zadbać o to, aby każdy wiedział, jak poruszać się w komunikatorze i na platformie. Warto wytłumaczyć to na pierwszych zajęciach. Należy to robić z każdą nową aplikacją, grą czy formą aktywności wprowadzanej na zajęciach. Pracując online, nauczyciel często nie jest w stanie zauważyć trudności poszczególnych uczestników, szczególnie, jeśli ktoś kryje się za awatarem i rezygnuje z włączenia kamery. Platformy i komunikatory powinny być dla kursantów bezpiecznym miejscem, w którym czują się pewnie – nawet jeśli technologia chwilowo zawiedzie.

Materiały z zajęć, prace domowe lub inne treści udostępniane uczniom powinny być odpowiednio posegregowane. Kursant musi umieć je znaleźć, wiedzieć, jak z nich korzystać oraz gdzie szukać pomocy. Chaos w materiałach mnoży pytania i wątpliwości oraz demotywuje. Warto stworzyć jedno miejsce, w którym po każdych zajęciach dodamy materiały, cele zajęć i prace domowe. Może to być e-dziennik, platforma typu *classroom* lub dysk internetowy.

O porządek i możliwie największą przejrzystość oraz jakość materiałów dbamy już w trakcie zajęć online. Na wyświetlanych materiałach można,

³² *Ibidem*, s. 116–117.

³³ *Ibidem*, s. 121.

zawsze w tym samym miejscu, oznaczyć czas potrzebny na wykonanie zadania, stronę w podręczniku, a symbolem – formę pracę. Przed zadaniami dla grup udostępniamy materiały do pracy wraz z poleceniem. W ten sposób oszczędzamy czas i zostawiamy przestrzeń na inne, ważniejsze pytania.

Podsumowanie

Przeprowadzenie skutecznych zajęć online to wyzwanie dla nauczyciela. Wymaga to od niego odpowiedniego przygotowania merytorycznego, dużego nakładu pracy przed zajęciami i po nich oraz skupienia i intensywnej pracy podczas zajęć. Zajęcia online mają długą listę wad i zalet. Jeśli są poprawnie prowadzone, pozwalają rozwinąć umiejętności i wypełnić założone cele bez wychodzenia z domu. Rynek e-learningowy stale się rozwija i w wielu aspektach zastępuje tradycyjną naukę w sali lekcyjnej. Kluczowymi kwestiami przy nauczaniu online są niewątpliwie utrzymanie motywacji i zaangażowania uczniów oraz dbałość o to, żeby relacja między uczestnikami zajęć a nauczycielem nie pogorszyła się z tego powodu, że być może nigdy nie spotkają się poza wirtualną rzeczywistością. Pozytywny i indywidualny feedback jest ważnym źródłem motywacji – szczególnie dla osób, których nie cechuje duży poziom motywacji wewnętrznej. Wielość narzędzi, które można wykorzystać na zajęciach online, stanowi błogosławieństwo i zmorę każdego ucznia i nauczyciela. Skuteczna nauka online to przede wszystkim nauka dobrze zaplanowana.

Bibliografia

- Freifeld L., 2019 *Training Industry Report*, <https://trainingmag.com/2019-training-industry-report/> [dostęp 30.05.2022].
- Gajderowicz T., Jakubowski M., *Cyfrowe wyzwania stojące przed polską edukacją*, „Policy Paper” 6/2020, Warszawa 2020, s. 21.
- Główny Urząd Statystyczny, *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej: E-learning*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1418,pojecie.html> [dostęp 30.05.2022].
- Meyer H., *Was ist guter Unterricht*, Berlin 2013.
- Schwendemann W., *Systematyczne planowanie edukacji ukierunkowanej na kompetencje – Co oznacza ukierunkowanie na kompetencje w edukacji*, „Studia z Teorii Wychowania” 2016, t. VII, nr 2(15), s. 25–34.